

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه پنجم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیام‌هایی که بدون این فعالیت‌ها میسر نیست، و البته فراموش نمی‌کنیم که کلاس‌های داستان‌نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم‌کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکان‌مان را هر چه زیباتر، رنگارنگ‌تر و غنی‌تر کنیم و با قدرت داستان‌نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آن‌ها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

کلاس پنجم - جلسه اول

کوه داستان چهار مرحله‌ای - ۱

کوه چهار مرحله‌ای از چهار مرحله‌ی «شروع - میانه - در مسیر فرود - پایان» تشکیل می‌شود.

شروع: داستان چگونه آغاز می‌شود. شروع داستان جایی است که شخصیت اصلی معرفی می‌شود. اتفاقاتی رخ می‌دهد و داستان شروع می‌شود. شروع داستان باید به نحوی باشد که خواننده را جلب کند. همینطور در شروع می‌توانید به نکته‌ای اشاره‌ای کنید که بعداً مهم خواهد بود. این اشاره باید سرنخی باشد تا رازی کشف شود. یا اشاره به نقطه ضعف موجود ضروری باشد که قهرمان داستان به او ضربه می‌زند.

به عنوان مثال؛

با صحبت یکی از شخصیت‌ها شروع کن: با این کار خواننده بلافاصله با یکی از شخصیت‌های داستان آشنا می‌شود. ملکه گفت: «نمی‌توانی از من توقع داشته باشی که این‌طوری بیرون بروم.»

با یک عمل شروع کن: دانیال از در کوچک باغ رد شد و فرار کرد، ولی بچه‌های دیگر گرفتار شدند.

با توصیف صحنه‌ی داستان شروع کن: نیمه شب بود. نور ماه از لابه‌لای درخت‌ها بر کف جنگل پخش می‌شد.

تمرین: از دانش آموزان بخواهید چند شروع متفاوت بنویسند. مهم نیست داستان چه باشد، فقط شروع!

میانه/ اوج: بخش میانی داستان جایی است که بیشتر ماجرا در آن اتفاق می‌افتد. برای درگیر کردن خواننده بهتر است برای شخصیت اصلی داستان مشکل خاصی پیش بیاید تا او بتواند با آن مقابله کند. اگر یک مشکل منجر به مشکل دیگر شود، داستان هیجان‌انگیزتر می‌شود. مشکل‌ها می‌توانند احساسی یا ترسناک باشند، یا اینکه ساده و واقعی. این به نوع داستان بستگی دارد.

به عنوان مثال؛ ۱- کاشفی در یک جنگل است. ۲- او در حال سفر است. ۳- او باید از یک رودخانه‌ی عمیق و خروشان بگذرد. ۴- یک پل چوبی پیدا می‌کند. ۵- ولی وقتی روی آن می‌رود، پل می‌شکند. ۶- در رودخانه می‌افتد. ولی آسیبی نمی‌بیند. ۷- اما رودخانه پر از تمساح است.

تمرین: از دانش آموزان بخواهید شروعی که نوشته‌اند را ادامه دهند و مشکلی برای شخصیت‌شان طراحی کنند. یعنی فقط میانه بنویسند، مهم نیست ادامه‌ی داستان چه باشد.

کوه داستان چهار مرحله‌ای - ۲

در این جلسه نیز به کوه داستان چهار مرحله ای می پردازیم و فعالیت‌های جلسه‌ی قبل را ادامه می دهیم.

بعد از شروع و میانه که جلسه‌ی قبل به آن پرداختیم به مرحله‌ی در مسیر فرود می رسیم.

در مسیر فرود: یا گره گشایی، درست همانجاست که خواننده داستان متوجه ماجرا یا اتفاقات می‌شود. همان لحظه‌ی کشف معماست. همان جایی است که خواننده با خود می‌گوید: آهان... حالا فهمیدم! رشته حوادث و وقایعی که تا حالا به هم گره خورده بودند باز می‌شوند، رازها، معماها و توطئه‌هایی که مطرح شده بود، حالا به گره گشایی نزدیک می‌شوند.

خلاقیت در طرح مساله، می‌تواند به تکمیل این بخش و البته جذاب‌تر شدن قصه کمک کند. از میان قصه‌های معروف برای بچه‌ها مثال بزنید و از آن‌ها بخواهید در مورد راهکار حل مسئله‌ی آن صحبت کنند:

- در قصه بزبزند، حل مساله را چه کسی انجام داد؟ راهکارش چه بود؟
- راه حل مسئله در قصه‌ی کدوقلقله زن چه بود؟
- راهکار طوطی در قصه‌ی طوطی و بازرگان چه بود و چگونه به حل مسئله رسید؟

تمرین: چند مثال برای شخصیت و مشکلش بزنید و از بچه‌ها بخواهید برای حل مشکل پیشنهادهایی بدهند:

- گوزنی با دوستش در حال مسابقه‌ی دو بودند و ناگهان در میانه‌ی جنگل، شاخ‌های دوستش به شاخه‌ها گیر کرده است. حالا او دنبال راهی برای نجات دوستش است که تا قبل از رسیدن شب (و احتمالاً حمله‌ی گرگ‌ها) نجاتش بدهد.
- پسر بچه‌ای که طی اتفاقی وارد کتاب داستانش شده و با کاراکترهای کتاب دوست شده است. اما می‌خواهد به زندگی واقعی و اتاقش برگردد.
- پرنده‌ای که می‌خواهد دوستانش را از قفس صیاد نجات بدهد.

پایان: وقتی داستان نزدیک به پایان می‌رسد و دیگر ایده‌ای برای آن ندارید، نمی‌شود فقط نوشتن پایان. آخر داستان باید مثل آخرین لقمه‌ی یک غذای خوش مزه رضایت بخش باشد. پایان داستان جایی است که مشکلات حل می‌شوند و تمام نخ‌های آزاد داستان به هم گره می‌خورند. اگرچه به آن معنا نیست که در پایان، همه مشکلات شخصیت‌ها حل شود و خوب و خوشحال باشند.

تمرین: از دانش آموزان بخواهید به داستان‌هایی که پیش از این خوانده اند فکر کنند، کدام پایان در ذهنشان ماندگار شده و دوستش داشتند؟ آن را در کلاس مطرح کنند و با کمک یکدیگر این پایان را تغییر دهند. بچه‌ها می‌توانند هر پایانی که دلشان می‌خواهد جایگزین کنند، حتی می‌توانند فضای داستان را عوض کنند، مثلاً اگر داستان جدی و غم‌انگیز است، پایانی شاد و کمدی برای آن در نظر بگیرند. در نهایت این تمرین کمک می‌کند بچه‌ها بفهمند پایان چقدر اهمیت دارد و در یک داستان خوب و قوی نمی‌شود به راحتی پایان را تغییر داد بی آنکه به متن داستان صدمه ای بخورد.

نکته: نوشتن داستان به بچه‌ها حس توانمندی و عزت نفس را القا می‌کند. اینکه آنان به عنوان نویسنده چه کارهایی می‌توانند برای خود و جامعه‌شان انجام دهند.